

VECHI INSTITUȚII ROMÂNEȘTI

Logofeția pricinilor străine din Țara Românească

MARCEL DUMITRU CIUCĂ

„Din vremea războaielor a început să se tragă un rău foarte mare... și a ajuns la o treaptă supărătoare și împiedicătoare pentru săracii ralele, locuitori ai Moldovei și pentru a ei cîrmuire o mare lovitură de nesuferit. Atunci, pe vremea războaielor, s-a întîmplat o mare foamete în locurile vecine cu noi, Rusia, Austria, Ungaria și Polonia, din care a fugit o mulțime de lipoveni, de unguri și evrei, toți sudiți ai Rusiei și Austriei, cu deosebite meșteșuguri îndeletnicindu-se, între cari și negustori și cițiva cu totul fără ocupație...¹.

Așa explică Ioan Sandu Sturza vodă sultanului numărul mare de străini veniți în țară, mai ales în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și la începutul secolului al XIX-lea, în plîngerea împotriva abuzurilor la care se dedau aceștia, protejați fiind de consulate. Mai departe, domnul Moldovei arată că libertatea de care se bucurau sudiții străini, „nedreaptă”, a, „ispitit pe mulți localnici moldoveni spre a să face sudiți, cari, ocrotiți fără drept de consulate trăiesc după placul lor”². Aceeași situație se întîlnește și în Țara Românească.

Datorită poziției țărilor române și jocului de interese al marilor puteri în aceste părți ale Europei, se ajunge ca, la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, Rusia, Austria, Prusia, Franța, Anglia, să aibă consulate aici. Crearea consulatelor europene urmărea scopuri politice și în al doilea rînd comerciale, consulii făceau spionaj, culegeau știri etc.³. Consulatele străine fuseseră înființate după pacea de la Kükük Kainargi astfel: rusești în 1782, austriace în 1783, prusian — 1785, francez — 1798, englez în 1803 (funcționa de fapt din 1801)⁴.

O atribuție a consulilor era aceea de a proteja pe supușii statelor lor, care se sustrăgeau de la legile țării în care locuiau. Această protecție își are originea în regimul capitulațiilor dintre statele europene și Imperiul otoman. Prin capitulații — numite așa de la capitolele în care erau împărțite — se înțelege actele încheiate între Înalta Poartă și statele creștine spre a ordona situația străinilor în Imperiu. Regimul capitular era alcătuit din excepții la regulile dreptului internațional, căci nu se mărginea a garanta libertatea individuală, religioasă și de a face negoț a străinilor, ci îi și sustrăgea pe a-

¹ N. Iorga, *Plîngerea lui Ioan Sandu Sturza Vodă împotriva sudiților străini în Moldova*, în „Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii istorice”, seria II, tom. XXXV (1912—1913), p. 4.

² *Ibidem*, p. 5.

³ *Ibidem*, p. 6.

⁴ Virgil Cândea, Dinu C. Giurescu, Mircea Malița, *Pagini din trecutul diplomației românești*, București, 1966, p. 216.

ceștia de sub imperiul legilor statului în care locuiau⁵. O asemenea situație era explicabilă în Imperiul otoman, unde dreptul civil se confunda cu cel religios, deci dreptul bisericesc nu putea fi aplicat necredincioșilor.

Din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, mai ales de cînd regimul capitular s-a generalizat și numărul consulilor a crescut în Imperiul otoman, puterile europene, profitînd de slăbiciunea acestui stat, au făcut din dreptul excepțional capitular dreptul comun al străinilor așezați în statele sultanului. Imunitățile capitulare se vor întinde și în Principate, socotite ca făcînd parte integrantă din Imperiu⁶.

Originea protejațiilor, a sudiților, vine de la îngăduința dată de Poartă ca ambasadele și consulatele străine să se poată sluji în raporturile lor cu autoritățile locale de dragomani recrutați dintre raiale. Astfel, s-a ajuns și la această anomalie de drept internațional ca misiunile străine să ia sub protecția lor supuși de-ai statului unde erau acreditate. De la această îngăduință s-a trecut repede la abuz, încurajat chiar de raiale care alergau să ceară patente de protecție⁷. În plus o sursă de venituri a consulilor, avînd în vedere că aveau puține mijloace de întreținere, era aceea a protecției de sudiți⁸.

La noi, jurisdicția consulară apare în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. De fapt și după tratatul de la Iași (9 ianuarie 1792) întîlnim sudiți judecați de tribunalele locale. Asistența consulară la pricinile dintre raiale și sudiți nu s-a generalizat în Principate decît de la începutul secolului al XIX-lea⁹. Introdusă prin abuz, jurisdicția consulară era o atingere continuă adusă prestigiului și economiei țării. Consulii erau foarte îndrăzneți. De exemplu, în 1815 divanul dă o anaforă împotriva sudiților străini, care-l nemulțumesc pe Fleischhagl, consulul asutriac. Caragea îl pune la punct, pentru că protesta, amintindu-i că „nu poate acționa aici ca și cum ar domni deopotrivă cu el” și că domnul țării nu înțelege să-i fie „subaltern”¹⁰.

Capitulațiile prevedeau:

— nici un străin să nu fie arestat fără intervenirea consulului de care depinde, afară de cazul de flagrant delict sau dacă arestarea se face într-o localitate unde nu este autoritate consulară. În acest caz, autoritatea locală trebuie să facă cunoscută arestarea celui mai apropiat oficiu consular;

— oficialii consulari să aibă liberă intrare la supușii lor arestați sub învinuirea de crimă;

— interogatoriul să se facă numai în prezența delegatului consular;

— sentința condamnării unui supus străin, pronunțată de un tribunal local, să fie predată consulatului împreună cu condamnatul, pentru a-și primi pedeapsa în țara lui;

— nici un supus străin să nu poată fi expulzat fără o înțelegere prealabilă cu consulatul său;

— autoritatea locală să nu poată intra în domiciliul unui supus străin fără intervenția consulatului;

⁵ Ioan C. Filitti, *România față de capitulațiile Turciei*, în „Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii istorice”, seria II, tom. XXXVIII (1915–1916), p. 128.

⁶ *Ibidem*, p. 129.

⁷ *Ibidem*, p. 135.

⁸ N. Iorga, *op. cit.*, p. 6.

⁹ Ioan C. Filitti, *op. cit.*, p. 146.

¹⁰ Virgil Cîndea, Dinu C. Giurescu, Mireea Malița, *op. cit.*, p. 146.

— crimele și delictele comise de supuși străini, între ei, să aparțină exclusiv jurisdicției consulare și să fie judecate de autoritatea consulară a reclamantului;

— în caz de deces al unui străin, autoritatea consulară să ia toate măsurile de administrare și lichidare a succesiunii, fără amestecul autorității locale;

— în privința litigiilor între supușii aceluiași consulat sau între supușii a două consulate, se revendică jurisdicția consulatelor, lăsând autorității locale judecarea contestațiilor între indigeni și străini;

— se invocă clauzele capitulațiilor pentru apărarea supușilor străini, comercianți, de plata patentei¹¹.

Se crea astfel o situație inferioară comercianților indigeni și în general locuitorilor țării față de străini și se făcea imposibilă concurența în orice direcție, dintre un străin și un român. În aceste condiții mulți din locuitorii țării vor căuta să devină sudiți. Numărul sudiților se mărește peste măsură. Poarta găsește necesar a nu mai socoti ca atare decât pe locuitorii țărilor străine și să nu fie recunoscuți de buni sudiți acei făcuți dintre locuitorii țării. La 27 ianuarie 1813, Caragea voievod ordonă vistierului o anchetă asupra sudiților și trecerea între birnicii țării a acelor deveniți cu drept sudiți, conform firmanului împărațesc¹².

Aceasta pentru că se văzuse că printre sudiți se aflau mulți dintre locuitorii țării, care căpătaseră această calitate pe diferite căi. O asemenea încercare de a deveni sudit întâlnim în 1823, când un Ivan Dimul căldărar are pricină de judecată cu un Petre, vâtaf de pescari, sudit chesaricesc, deoarece îi dăduse, încă din 1814, 10 galbeni și 20 de funduli pentru ca să-l facă sudit rusec și „sudit nu l-au făcut”¹³. A fost o încercare a lui Ivan Dimul de a se sustrage de la unele obligații la care erau supuși autohtonii și de a beneficia de o situație avantajoasă. Au fost și cazuri când diferite persoane se dădeau drept sudiți, fără să aibă această calitate, cum s-a întâmplat, de exemplu, în 1830 când Logofeția Streinelor Pricini informa consulatul Angliei că un Nicolae Papaminea „s-au arătat de sudit vretanicesc” și cercetându-se catastihul de sudiți „ce au dat cinstita aghenție, numele numelui Nicolae nu s-au găsit trecut”¹⁴. Asemenea liste de sudiți au fost date după 1817, când Logofeția Streinelor Pricini a cerut consulatelor listă de supușii de drept ai țărilor lor¹⁵.

Problema sudiților nu s-a putut reglementa datorită consulatelor care încurcau lucrurile în această direcție și o evidență clară nu s-a putut face. Astfel, în anul 1823, agenția consulară chezaro-crăiască, prin dragomanul ei Manolache Furcă, arăta Logofeției Streinelor Pricini că pe Psihalița Fotini nu o mai cunoaște de sudită și că orice pricină va avea să se orinduiască la judecată „politicască”, ca și raialele, ca pînă la urmă să trimită un pașaport al acesteia din care reieșea că este sudită rusească¹⁶.

¹¹ M. Mitileneu, *Jurisdicțiunea consulară în România*, București, 1868, p. 29.

¹² V. A. Urechia, *Justiția sub Ioan Caragea* în „Analele Academiei Române. Memoarele Secțiunii istorice”, seria II, tom. XX (1897–1898), p. 288–291.

¹³ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 1052, f. 33.

¹⁴ Ibidem, nr. 1060, f. 35.

¹⁵ Din 1817 există o listă de „numărul sudiților rosești ce se află în pămîntul țării Valahiei, după catastih ce au trimis cinstitul consulat al Rusii aici la departament”. Se pare că lista este neterminată; printre cei 168 sudiți menționați, la nr. 7 figurează „Theodor Vladimirescu”. (Ibidem, nr. 1041, f. 99r. – 100).

¹⁶ Ibidem, nr. 1049, f. 39v.

Alexandru N. Suțu voievod a orînduit chiar o comisie specială ca să aleagă pe sudiții adevărați și să le dea un nizam, iar la 2 februarie 1819, domnul invită divanul și boierii halca și mazili să chibzuiască asupra modelii sudiților¹⁷.

Cu toate acestea numărul sudiților a rămas destul de mare și, în acest mod, adăugîndu-se și amestecul consulilor în caz de procese ale sudiților cu indigenii, s-a ajuns să se îngreuneze activitatea tribunalelor locale și să se întîrzie rezolvarea proceselor.

Ca o favoare pentru sudiți, pentru a nu mai pierde prea multă vreme cu procesele, s-au creat instituții speciale care să le judece pricinile ce le aveau cu indigenii. Una dintre acestea a fost *Isprăvnicatul Străinilor*, ca primă instanță, care avea prin județe cîte un reprezentant pe lîngă ispravnicii obișnuiți ai județului, și cîte un sameș al străinilor, care va fi suprimat la cererea marelui vistier în 1819. Cu cît vor fi mai puțini dregători cu atît vor fi străinii mai odihniți, se spune în anaforaua marelui vistier¹⁸. În orașe se afla și o Stărostie de sudiți, ca cea de sudiți chezaro-crăiești din Ploiești, în 1825¹⁹. Dar cea mai importantă și de care ne vom ocupa în continuare a fost Logofeția Streinelor Pricini sau Departamentul Logofeției Streinelor Pricini.

Data înființării. Dacă pentru instituția similară din Moldova data întemeierii nu se știe cu precizie, 1801 probabil²⁰, hrisovul Logofeției Streinelor Pricini din Țara Românească, copiat în condica acesteia, poartă data de 3 ianuarie 1813²¹. Dar nu aceasta este data întemeierii instituției, ca funcționa la sfîrșitul anului 1812. La 30 noiembrie 1812 se dădea „Porunca la toate județele pentru vestirea judecătoriei streinilor”, prin care se anunța ispravnicilor de județe crearea noii instituții și „căpetenia” ei, Atanasie Hristopulo²², iar la 29 noiembrie 1812 aceasta trimitea notă către Agenția chezaro-crăiască, prin care își anunța înființarea și cerea catastih de tot sudiții adevărați, conform poruncilor împărătești²³. Înseamnă că nouă instanță judecătorească a fost înființată cu puțin timp înainte, între 8 septembrie, data suirii pe tron a lui Ioan Gheorghe Caragea și 29 noiembrie 1812.

Hrisovul de întemeiere îi stabilește componența și atribuțiile. În ceea ce privește motivele creării, domnul spune: „De aceia dar, fiindcă din mulțimea supușilor curților evropeicești, celor vecini și celor mai de departe cari au venit și vin aici în pămîntul domneștii noastre țări, avînd cu supușii mei aleșveriuși, să naște o multime de pricini neguțătoarești și al prigoniri de multe chipuri, încît judecătoriile politicești, ce era orînduită pînă acum, fiind însărcinate cu greutatea celor pămîntești pricini de judecări, nu se îndeminează a căuta și a izbrăni și pricinile pămîntenilor, ce au cu cei streini sau ales streinilor, ce au cu pămîntenii. Iată, ușurînd domnia mea numitele judecătorii și voind ca și pricinile și prigonirile dintre pămîni teni cu cei străini să-și ia mai cu înlesnire și fără de întîrziere sfîrșitul hotăr-

¹⁷ V. A. Urechia, *Istoria românilor*, vol. XII, București, 1898, p. 151. (Cu această ocazie se recunosc ca sudiți austriaci 814 persoane).

¹⁸ *Ibidem*, p. 128.

¹⁹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 1 047, f. 37.

²⁰ Gh. Ungureanu, *Justiția în Moldova (1741–1832)*, Iași, 1934, p. 53.

²¹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 1 037, f. 16v. – 17.

²² *Ibidem*, f. Iv; nr. 74, f. 30. Vezi și V. A. Urechia, *Justiția...*, p. 290.

²³ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 1 037, f. 2.

rîrilor, spre a nu-și pierde vremea și a să cheltui supușii domnii mele, din pricina prelungirii și a întârzierii, am întocmit apoi judecătorie, numindu-o a Streinilor Pricini, și orînduim ca toate pricinile pămîntenilor cu streinii și ale streinilor cu pămîntenii să se caute de această judecătorie”.

De aici reiese și atribuția de bază a noii instituții, aceea de a judeca pricinile dintre sudiiți și pămîteni și invers. În continuare hrisovul îi stabilește componența:

— Departamentul să fie format din 3 boieri, din care primul să fie ales de domn, cîstitundu-l cu „cinul de boier velic” și să se numească vel logofăt al Streinilor Pricini și „să-și aibă treapta, cinul său, după dumnealui vel postelnic. Să ție toiaș, să șază împreună cu dumnealor ceilalți veliți boieri la domnescul nostru divan, nu numai cînd să teorisește vreo pricină streină cu anaforaua aceștii judecătorii, ci și oricînd. Precum și ceilalți dumnealor veliți boieri, să se iscălească unde va fi trebuință, împreună cu dumnealor. Cu numit boier să aibă a corespondersi dumnealor consului ai streinelor curți pentru orice pricină vor avea, și dumnealui să le arate către domnie, ca iarăși prin dumnealui să dea și domnia cuviincioasele răspunsuri; să fie mai întîi șezători decît ceilanți doi judecători; să nu fie ținute în seamă cărțile de judecăți ale acestei judecătorii de vor fi fără de iscălitură dumnealui; să aibă răsplătirea dregătorii sale cele ce prin osebita domneasca noastră carte îi vom orîndui domnia mea. Iar ailanți doi judecători să fie dintre boierii care nu vor fi în dregătorii, să șază la dregătorie împreună cu întîiul șezător al lor, să judece împreună și împreună iarăși să iscălească cărțile judecăților”.

Reiese de aici și faptul că noua instituție era un fel de intermediar între consulate și domn, primea pricinile și le îndrepta domnului pentru ca acesta, tot prin ea, să dea și rezolvarea. Instanță superioară îi era Divanul domnesc după cum deducem din aliniatul următor: „fără numai la domnescul nostru Divan, ca cei ce nu să vor mulțumi pă alegirea sa și vor avea apilație, să se înfățișeze de la numita judecătorie drept la Divanul domnii mele”.

Hrisovul mai arată și zilele de judecată și componența cancelariei Departamentului:

— „Să caute judecăți de atîtea ori pă săptămînă, ori pă lună, sau pă an, de cite ori caută și dumnealor veliți boieri;

— să aibă slujbași spre înfățișarea pricinilor și săvîrșirea hotărîrilor pă pîpcii judecatorului nostru divan, să ia de la toate împlinirile doă părți din peciuală, iar a treia parte să o dea zapciului celui ce face împlinire;

— să aibă un notarios, adică logofăt;

— să aibă și un dragoman”.

Hrisovul este întărit de boierii Divanului, printre care, după Costache Vlahuță mare postelnic, apare și „pan Atanasie Hristopulo, mare logofăt al Streinilor Pricini”²⁴.

Noua instanță a fost așezată în 1814 în casele stolnicesei Manda Costeasca, căreia îi dădea o chirie de 5000 de taleri anual²⁵, iar în 14 august 1815 se va muta în camerele ce înainte ocupase doctorul Hristache în mănăstirea Sfîntul Sava²⁶.

²⁴ Ibidem, f. 16v. — 17.

²⁵ V. A. Urechia, *Justiția...*, p. 378.

²⁶ Ibidem, p. 291.

Care au fost marii logofeți care au stat în fruntea Departamentului Streinelor Pricini? Primul mare logofăt a fost, după cum s-a văzut din hrisovul amintit, Atanasie Hristopulo. În noiembrie 1812 domnul îl anunță pe noul dregător²⁷. Acesta este unul din „boerii nomichi”, adică legiști însărcinați să arate ce spun pravilele. Atanasie Hristopol era fiul unui simplu preot, refugiat din Gatoria la București, a învățat la Academia din București și apoi filozofia la Buda și Padova. Fostul său dascăl Lembu Fotiade îl recomandă în anul 1799 lui Alexandru Moruzi voievod, asigurându-i viitoarea carieră²⁸. Atanasie Hristopulo face parte și din comisia însărcinată de Caragea cu întocmirea noului cod de legi²⁹.

După Hristopulo urmează la 1 mai 1817 Petrache Ritoridi³⁰, iar în august 1818 Ștefan Nestor până în 1819³¹. În aprilie 1820 apare ca mare logofăt Costache Cîmpineanu³², iar la 7 august același an în locul marelui logofăt nu semnează nimeni³³, pentru ca la 10 octombrie să fie vel logofăt Iancu Văcărescu³⁴. La 24 noiembrie 1822, semnează iarăși ca mare logofăt Costandin Cîmpineanu³⁵, pentru ca la 30 noiembrie să reapară ca mare logofăt Nestor³⁶, până în 1825, sfârșitul lunii aprilie și începutul lunii mai, cînd este mare logofăt Mihalache Cornescu³⁷. La 1 iunie 1826 revine Iancu Văcărescu³⁸ până la sfârșitul lui ianuarie 1829, cînd este mare logofăt Manolache Arghiropol³⁹, alături de care, tot ca mare logofăt, semnează în 1830 (aprilie 19 și 26) și Constantin Golescu⁴⁰. Manolache Arghiropol apare ca mare logofăt și pe anul 1831⁴¹.

După cum stabilește hrisovul de întemeiere a Departamentului, pe lângă mare logofăt mai exista încă doi logofeți ca judecători, un „notarios”, adică logofăt „treti”, și un dragoman. Șintre cei doi logofeți „vtori”, unul era condicar și altul ajutor la scris⁴².

Cei doi judecători, logofeții „vtori”, aveau obligația să judece împreună cu marele logofăt și să iscălească împreună cu el cărțile de judecată. În 1814 apar semnați, pe lângă marele logofăt căminarul Costandin Caridis și paharnicul Vasile⁴³, iar în 1819, pe lângă Nestor semnează Costandin hatman și Dumitrache stolnic⁴⁴. Costandin hatman este Costandin Caridis care în 1814 era căminar și în iulie 1820 ajunsese fost mare hatman și era înlocuit în funcția de judecător la Departament cu paharnicul Constantin Cozone⁴⁵. Pe lângă

²⁷ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 1 037, f. 1v.

²⁸ I. C. Filitti și D. I. Suchianu, *Contribuții la istoria justiției penale în Principatele Române*, București, 1928, p. 36.

²⁹ I. Palade, *Codul Caragea*, București, 1910, p. XXV.

³⁰ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 1 037, 17v.

³¹ Ibidem, nr. 1 044, f. 68 v.

³² Ibidem, f. 71.

³³ Ibidem, f. 68.

³⁴ Ibidem, nr. 1 041, f. 59.

³⁵ Ibidem, nr. 1 037, f. 117.

³⁶ Ibidem, nr. 1 041, f. 59.

³⁷ Ibidem, nr. 1 050, f. 56v.

³⁸ Ibidem, nr. 1 053, f. 4v.

³⁹ Ibidem, nr. 1 057, f. 49.

⁴⁰ Ibidem, nr. 1 059, f. 28v., 29 v.

⁴¹ Ibidem, f. 1.

⁴² V. A. Urechia, *Istoria românilor*, vol. XII, p. 121.

⁴³ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 1 038, f. 139v. — 140.

⁴⁴ Ibidem, nr. 1 044, f. 2.

⁴⁵ Ibidem, nr. 1 037, f. 19v.; nr. 96, f. 165. Vezi și V. A. Urechia, *Istoria românilor*, vol. XII, p. 177.

Cozone, care în septembrie 1820 ajunge hatman ⁴⁶, continuă să funcționeze Dumitrache, care ajunsese fost mare clucer ⁴⁷. Dumitrache fost mare clucer continuă să semneze, după marele logofăt, cărțile de judecată, pînă în 1828 octombrie — noiembrie ⁴⁸, cînd îi ia locul Costache Iatropul, fost mare clucer ⁴⁹. Trecînd Constandin Iatropul în locul lui Dumitrache, în locul său la 13 mai 1829 apare Manolache căminarul ⁵⁰.

Aceștia au fost logofeții judecători ai Departamentului, cei care trebuiau să semneze cărțile de judecată.

Pe măsura creșterii influenței consulilor în țară, crește și importanța Departamentului, pricinile se înmulțesc, iar personalul de aici nu mai poate face față solicitărilor. Atunci marele logofăt cere mărirea numărului celor care formau cancelaria. În 1816 a făcut o asemenea cerere către Caragea voevod pentru a se mai orîndui un „logofețel ajutor” la scrisul notelor și anaforalelor, la trecut în condică și „la alte corispondenții și scrisori ce are această logofeție” ⁵¹. Domnul numește pe Costache Melicescu, logofăt de divan, ca ajutor, care, după cum spune marele logofăt la 1 mai 1820, a ușurat „între toate pe notar”. Din acest document se pot vedea și atribuțiile notarului și ale logofețelului ajutor; să țină condicile curate și cu orînduială de cite să află la această logofeție. Marele logofăt scoate în evidență și necesitatea ca logofeții să funcționeze pe o durată mai mare de timp, cunoscînd mai bine pricinile care s-au judecat și ce hotărîri s-au dat, și cere să se dea carte de condicar lui Costache Melicescu și să se mai dea o carte deschisă pentru încă un logofăt ajutor, pe care-l va găsi el destoinic. Deci cancelaria era formată acum din 3 logofeți: un treti logofăt sau notar, un condicar și un alt logofăt ajutor la scris.

Acești logofeți erau deosebiți de ai Divanului domnesc și erau sub ascultarea marelui logofăt al Departamentului, „apururea statornici și neclintîți în cită vreme își vor păzi datoria lor cu toată supunerea”, iar leafa și-o primeau de la Casa Lefilor.

Cei care au fost numiți în aceste trei funcții în iunie 1820 au fost: Gheorghe Urlățeanu „ce l-am cinstit domnia mea cu caftan de al treilea logofăt”, Costache Melicescu, condicar, și Nicolae logofăt, ajutor la amîndoi numiții” ⁵². Deci Costache Melicescu funcționează din 1816, la început ca ajutor de notar, apoi din 1820 a fost numit condicar, ca în 1830 să fie treti logofăt, adică notar ⁵³, iar în locul lui apare din 1829 septembrie „proîn condicar Costache Murgescu” ⁵⁴.

La 6 martie 1829, Departamentul cere Divanului, pentru că s-a îngreunat munca, pe lîngă treti logofăt și logofețel scriitor „pentru căci condicarul este cu îngrijirea trecerii în condici și a păstra toate seneturile și hîrțile pricinilor cu bună orînduială”, să mai orînduiască dintre logofeții Divanului încă un „logofăt ajutor la scris, carele să fie nelipsit și cu ascultare la să-

⁴⁶ Arh.St.Buc., colecția Manuscrise, nr. 1 045, f. 42.

⁴⁷ V. A. Urechia, *Istoria românilor*, vol. XI I, p. 178.

⁴⁸ Arh.St.Buc., colecția Manuscrise, nr. 1 039, f. 140.

⁴⁹ Ibidem, nr. 1 038, f. 264.

⁵⁰ Ibidem, nr. 1 055, f. 47.

⁵¹ Ibidem, nr. 1 037, f. 19 — 19v.; nr. 95, f. 595. Vezi și V. A. Urechia, *Istoria românilor*, vol. XII, p. 179.

⁵² V. A. Urechia, *Istoria românilor*, vol. XII, p. 178.

⁵³ Arh.St.Buc., colecția Manuscrise, nr. 1 059, f. 124.

⁵⁴ Ibidem, f. 111v.

virșirea trebilor Departamentului”⁵⁵. Probabil cererea n-a rămas fără răspuns, căci la 13 mai pe o condică a Departamentului găsim notat: „n-am intrat cu logofăt Ilie la dumnealui coconu Costache Melițescu”. Acesta va fi fost noul logofăt ajutor la scris, pe lângă logofătul Costache Melicescu și avea să primească de la acesta 50 de taleri⁵⁶.

În afară de aceștia, hrisovul lui Caragea fixa și un dragoman la acest departament. La 24 august 1817, vedem că de fapt erau doi dragomani, unul pentru notele rusești, Teodor și altul pentru cele franțuzești, Muoris⁵⁷. Teodor tîlmăciul, arată marele logofăt, cu leafa ce are pe lună nu poate acoperi nevoile familiei și caută să plece de la Departament. „Ci, fiindcă omul acesta este deapănarea trebuincios Departamentului, aflîndu-să cu bună știință și cu scumpătate la tîlmăcirile notelor rusești, ce adevărat vin de la cîinstitul consulat, nu lipsesc cu plăcaciune a arăta înălțimii tale... să i se orînduiască leafa ce au avut-o Moris franțez, ce au murit (nefiind atîta trebuință de limba franțuzească la acest Departament)”.

În legătură cu leafa logofeților și veniturile instituției citeva documente sînt grătore. Logofeții din cancelaria Departamentului erau plătiți de Casa Lefilor. În 1820 domnul stabilește ca al treilea logofăt să primească 70 taleri pe lună, condicatul, pe lângă 20 de taleri ce lua mai înainte, ca un logofețel de Divan, mai primește încă 20 de taleri, „ca să i se facă taleri 40 pe lună”, iar logofătului nou orînduit îi stabilise 30 de taleri pe lună. Cu această leafă urmau să fie plătiți cu începere de la 1 iunie 1820⁵⁸. Tot în 1820, numind pe Cozone ca judecător la Departament, domnul cere lui Constantin Filipescu, marele vornic, „nazîrul Casei Lefilor”, să-i dea acestuia leafa pe care a avut-o Caridis, adică 250 de taleri pe lună, începînd cu 15 iulie⁵⁹.

În legătură cu veniturile Departamentului, hrisovul lui Caragea a stabilit ca să-i revină două părți din zeciuială, iar o parte să se dea zapciului ce face împlinire. Această întocmire s-a păstrat, însă în 1827 se iscă o neînțelegere cu hătmănia pentru cele două treimi din teciuială. Ce s-a întimplat?

Unele din procese se orînduiau în cercetarea Departamentului împreună și cu „ceilalți veliți boieri”, nu spre dărăpănarea dreptului său, ci pentru „mai buna domnului pliroforie”⁶⁰. În cazul nostru s-a judecat pricina căminarului Polizache cu creditorii, și hătmănia a luat ca zeciuiala 32.000 de taleri, nedînd Departamentului cota de 2/3, pe motiv că nici ceilalți veliți boieri nu au cerut nimic și, cînd vor cere și ei, atunci va da și marele logofăt al Pricinilor Streine. Marele logofăt cere să i se dea cota cuvenită din judecarea acestei pricini și ca de acum înainte cele două părți de zeciuială să fie răspunse la cancelaria Logofeției de către ipotesiarul ce va trebui să plătească, de unde i se va da adevărîntă de primire. Anafora marelui logofăt al Streinelor Pricini este dată de domn spre cercetare către Divanul domnesc, care analizînd hrisovul de întemeiere al Departamentului găsește că trebuie să se dea cele două părți din zeciuială marelui logofăt⁶¹. Situația nu se reglementează nici la 4 martie, cînd Iancu Văcărescu, mare logofăt, dă o nouă anafora în

⁵⁵ Ibidem, nr. 1 055, f. 1v.

⁵⁶ Ibidem, f. 89.

⁵⁷ Ibidem, nr. 1 042, f. 62v. — 63.

⁵⁸ V. A. Urechia, *Istoria românilor*, vol. XII, p. 178.

⁵⁹ Ibidem, p. 177.

⁶⁰ Arh.St.Buc., colecția Manuscrise, nr. 1 053, f. 86—86v.

⁶¹ Ibidem, nr. 1 054, f. 18—19.

acest sens ⁶². Se pare că pînă la urmă totul se reglementează în sensul anaforalei din 1827, căci în 1830, într-o notă către consulatul Rusiei, se arată că Departamentul are să ia 2/3 din zeciuiala judecății dintre căminarul Costandin Buri, sudiți rus, și domnița Marghioala Hangerli, iar zapciul orînduit, adică hătmănia; a treia parte ⁶³. Marele logofăt intervine la consulat pentru a sili pe Buri să achite această datorie.

Zilele cînd judeca Departamentul. Ioan Gheorghe Caragea stabilește ca „să caute judecăți de atîtea ori pe săptămînă, ori pă lună, sau pă an, de cîte ori caută și dumnealor veliții boieri”. Dintr-o condică a Departamentului vedem că judeca miercurea, vinerea și simbăta, de regulă, dar uneori și luna sau marțea ⁶⁴. În 1817 însă aflăm că domnul Caragea a hotărît ca judecătorii să se afle „în toate zilele la acest Departament al Pricinilor Streine”. La care judecătorii Departamentului arată că, înmulțindu-se pricinile dintre sudiți și raiale, logofătul Departamentului nu poate face față de scrisul anaforalelor. În plus, arată că dragomanii consulatelor pretind să participe la judecăți, iar în zilele cînd este și Divan domnesc, unde merg pentru alte pricini ale sudiților, Departamentul își începe activitatea mai tîrziu, neputînd să termine toate cazurile avute în acele zile. În consecință, marele logofăt cere domnului ca Departamentul să judece în zilele cînd nu se ține Divanul domnesc, adică marțea, joia și simbăta, după orînduiala „ce au fost mai înainte” ⁶⁵. Domnul aprobă, iar la 22 iulie, marele logofăt, anunță consulatelor noul program ⁶⁶.

Să urmărim acum cîteva din atribuțiile Departamentului. Atribuția de bază, pentru care a și fost creat, a fost aceea de a judeca pricinile dintre supușii străini cu raialele și invers, cele dintre raiale cu sudiții, „atît în bani cît și de învinovățiri” ⁶⁷. Departamentul judeca numai procese civile, cele penale reveneau Departamentului de Criminalion și în apel Divanului Domnesc. Judeca și pricinile dintre doi sudiți, dacă aceștia doreau aceasta ⁶⁸.

Avea și funcție administrativă, după cum s-a văzut anterior, trebuind să țină o evidență a sudiților. În plus, toate hotărârile domnești privind pe străini erau transmise consulatelor acestora prin canalul Departamentului. Așa de pildă, la 7 februarie 1819, comunică Agenției austriece hotărîrea domnului în privința mocanilor, sudiți austriaci, care intrau în Țara Românească cu vitele la iernat (să-și reinnoiască reghiile, să treacă neapărat cu vitele pe la vataful de plai pentru a le număra, iar la ieșire să treacă pe la același vataf, fără să vină grămadă, ca să poată fi numărate etc.) ⁶⁹.

O altă atribuție era aceea de a adeveri zapisele de vînzări. Sudiții neîncetînd să cumpere lucruri nemișcătoare în țară, domnul se vede nevoit să poruncească Departamentului ca atunci cînd va veni vreunul cu un asemenea zapis de vînzare spre adevărire, nu numai să nu-l adevereze, ba încă să-i comunice despre aceasta ⁷⁰.

Departamentul avea și „necurmăte corispndenți cu cinstitele consulaturi” ⁷¹. Pașapoartele se eliberau prin intermediul Departamentului la

⁶² Ibidem, f. 23.

⁶³ Ibidem, nr. 1 058, f. 25v. — 26.

⁶⁴ Ibidem, nr. 1 041, f. 2 și următoarele.

⁶⁵ Ibidem, nr. 1 042, f. 39.

⁶⁶ Ibidem, nr. 1 040, f. 5v.

⁶⁷ Ibidem, nr. 1 037, f. 2.

⁶⁸ Ibidem, f. 1v.

⁶⁹ Ibidem, f. 10.

⁷⁰ Ibidem, f. 17.

⁷¹ Ibidem, nr. 1 055, f. 1v. Vezi și nr. 1 052, care conține „note rosești”, „note franțoești”

consulate ⁷². O intensă corespondență purta Departamentul cu alte instituții, cum ar fi hătmania, spătăria, starostiile de negustori etc., în privința diferitelor pricini între sudiiți și raiale.

Cîteva cuvinte despre acționarea în judecată a străinilor, despre procedura de judecată.

Dacă în ceea ce îi privește pe pămînteni, în pricinile de judecată, funcționau Departamentul de Opt și de Șapte pentru cele civile, Departamentul Agie pentru delictе mici din „tirg”, al Spătăriei pentru delictе prin mahalale și, ca instanță supremă, Divanul domnesc, sudiiții aveau și ei instanțele lor, paralele cu acestea, am putea zice, care îi judecau în pricinile ce aveau cu raialele. Acestea erau: Isprăvnicatul străinilor din 12 județe, Departamentul Streinilor Pricini, instanță imediat superioară și același Divan domnesc ca instanță supremă.

În 1819, ispravnicul de străini cere marelui vistier ca toate pricinile străinilor să se orînduiască la acest ispravnicat, iar cele din județe, dintre străini și raiale să se orînduiască și la ispravnicii pămînteni și la ai străinilor. Marele vistier arată domnului că această cerere se poate lua în considerare numai în pricinile dintre străin cu străin, iar de vor fi departe de Isprăvnicatul străinilor poate să-i judece orînduitul acestuia în județ. Pricinile dintre pămînteni și străini ce vor avea loc prin județe să se orînduiască numai la ispravnicatul județului, care, „avînd cel întîiu loc al stăpînirii, se cuvine să fie întru toate săvîrșitor și îndestulător obștii” ⁷³. Aceasta pentru că este cu neputință să intre în cercetare ambele isprăvnicate și fiind cel al străinilor depărtat nu se poate să numească vechil însoțit la judecarea cu ispravnicii pămîntului.

Domnul aprobă cele cerute de marele vistier și găsește că „aceia” din străini cari, ferindu-se de depărtarea locului și cheltuielile ce urmează trepădîndu-se la ispravnicatul lor a-și cere dreptatea, vor primi de bună-voință lor, nesiliți de nimeni, a se judeca de vreun ispravnicat pămîntean, ce va cădea mai cu apropiere, să nu fie popriți” ⁷⁴.

Cei care nu erau mulțumiți de judecata isprăvnicatelor făceau apel la Departamentul Streinelor Pricini, alții acționau direct la acest Departament, fără să se mai judece la isprăvnicate. Alții dădeau jălbile la consulate sau la divanul domnesc, care le îndreptau spre cercetare tot la Departamentul Străinilor Pricini. Însă aici trebuie remarcat faptul că, în caz că părțile erau sudiiți și dădeau jalba la consulat, acesta îi judeca. În caz că pricina era între un sudit și o raia și jalba era dată domnului, acesta o îndrepta spre cercetare Departamentului, dar cartea de judecată, hotărîrea supremă, o dădea tot domnul, pe baza anaforalei judecătorilor. Cînd, la 1 mai 1817, domnul numește pe vornicul Petrache Ritoridi ca mare logofăt al Departamentului, în locul lui Atanasie Hristopulo, fixează și „ponturile” după care să urmeze. Acestea au fost pe scurt:

— dacă problema politică va trece de la consulate la Departamentul Străinilor Pricini, marele logofăt s-o raporteze către domn, ca acesta să-i dea dispoziția;

— dacă problema respectivă va trece de la consulat către Spătărie, Hătmanie, Postelnicie, Cămărășie, Agie și altele, marele logofăt prin pitacul său, va referi către acestea să-și facă datoria;

⁷² Ibidem, nr. 1042, f. 1v.

⁷³ V. A. Urechia, *Istoria românilor*, vol. XII, p. 183.

⁷⁴ Ibidem, p. 183—184.

— dacă problema respectivă este dată către Cadilic, marele logofăt să o raporteze către domn pentru a lua dispoziția;

— marele logofăt să semneze singur notele către consulate și el să răspundă;

— diferendele sudiților cu raialele sînt libere să fie acționate și prin jalbe ale părților direct către divan și cu notele consulatelor către Departament sau și alternativ;

— dacă vor intra în acțiune cele două părți, prin jalbă, iar pîritul este sudit, atunci Departamentul, cu o notă către consulat, va cere pe pîrit. Dar dacă diferendul va intra prin nota consulatului, atunci Departamentul să dea ordin zapciului orînduit de Hătmănie să invite pe raiaua pîrită la judecată. Dacă însă raiaua, fără cerere către domn, cheamă imediat pe sudit la Departament, atunci Departamentul prin notă către consulat să ceară pe pîrit;

— toate hotărîrile tribunalului, care se fac în diferendul pus în mișcare prin jalbă către domn, să se facă în mod expres către domn. Iar cîte hotărîri ale tribunalului se fac în diferendum, acționat fără jalbă către domn, acestea să se facă în mod expres definitive, adică așa numitele cărți de judecată;

— toate actele judiciare ale tribunalului (după cum sînt anaforale, cărți de judecată, pitace, hotărîri de judecată, acte de jurămînt și altele) să fie semnate alături de marele logofăt și de ceilalți doi judecători, conform poruncii domnului ⁷⁵.

Credem că aceste „ponturi” sînt destul de clare pentru lămurirea procedurii la judecată în privința străinilor.

În ceea ce privește raporturile dintre noua instituție și isprăvnicate, nu toate lucrurile au fost clare de la început. Așa de pildă, la 17 martie 1813, Atanasie Hristopulo, marele logofăt, și cei doi judecători Constantin căminar și Vasile paharnic, arată domnului că ispravnicul de Saac nu s-a supus notei ce i-au trimis în privința unei raiale, încălcînd prevederile noilor legi, care prevedeau să corespundă Departamentului și ispravniciei județelor în legătură cu orice afacere dintre sudiți și raiale, și a răspuns că obiectul este ca pentru orice afacere să facă tribunalele anafora la domn pe care acesta s-o întărească și să dea ispravnicilor porunci de urmare. Ori, nevăzînd o asemenea poruncă domnească, nu au acționat afacerea „ca să nu pară că se supun tribunalelor și nu la o singură stăpînire”. Mai departe, marele logofăt conchide că „e clar că ispravnicii contravin legislației înălțîmii voastre. Ceea ce pretextează că se supun la o singură putere domnească și nu tribunalului este în mod foarte clar o nesupunere la cînd această putere domnească, care a decretat să primească în legătură cu orice afacere între sudiți și raiale poruncile domnului prin tribunalul afacerilor externe” ⁷⁶.

La lucrările departamentului trebuia să participe și un delegat din partea consulatelor: În anii 1820—1825 îl vedem participînd mereu pe dragomanul Agenției austriace, Manolache Furcă, la diferite procese ⁷⁷, iar în 1826 apare și dragomanul consulatului rusesc, Andonache Larente, care „rămase mulțumit” ⁷⁸. La 13 aprilie 1827 un sudit rus arată că „fără de porunca cinstuitului consulat nu se supune a merge ca să dea săvîrșire” hotărîrii domnești și atunci Departamentul intervine la consulat ⁷⁹.

⁷⁵ Arh.St.Buc., colecția Manuscrise, nr. 1037, f. 17v.

⁷⁶ Ibidem, f. 6.

⁷⁷ Ibidem, nr. 1049, f. 44; nr. 1050, f. 5 și 71; nr. 1051, f. 28.

⁷⁸ Ibidem, nr. 1053, f. 29.

⁷⁹ Ibidem, nr. 1052, f. 14.

Chiar dacă acest tribunal s-a constituit ca o instituție specială pentru sudii, ceea ce îl apropie de tribunalele pămîntene este faptul că judeca după aceleași legi și obiceiuri cu acestea, citate din care găsim deseori menționate în cuprinsul cărților de judecată. Aceasta înseamnă că de fapt este vorba numai de un viciu de formă, sudii supunîndu-se în ultimă instanță acelorași legi ca și pămîntenii, de care voiau să se deosebească. Ba, chiar marele logofăt ține să arate că „după pravila acestui pămînt să se facă urmare”, în pricina unei raiale cu un sudit rus⁸⁰. În sprijinul acestei idei vine și faptul că dacă cele două părți, sudii, doreau să se judece la tribunalele pămîntene, puteau face aceasta, fără ca să fie judecate după legi speciale. Cu toate că uneori găsim formulări care interzic judecarea a doi sudii de către Departament: „că fiind amîndoi supt protecția stăpînirii Roșii, nu-i poate judeca această Logofeție de Streini, ci numai consulatul lor”⁸¹.

Interesante sînt hotărîrile de judecată în care se citează legiuri românești sau obiceiul pămîntului. Spre pildă, se citează pravila lui Armenopol: „cînd bărbatul se va închide pentru datorie și muerea va fadădui, ca să-l sloboază, cu din zestrea ei, atunci, de nu va da nimic, nu să silește ca să dea, iar de va da, nu poate în urmă să-l ceară înapoi. Cartea I, titlul 3. Constantin Arminopol”⁸². În caz de protimisis, „pravilele” prevăd că sorocul de protimisis este de 30 de zile⁸³, iar pentru plata datoriilor de bani „sorocul pravilii dă 4 luni”, avînd și dobîndă „pravilnică”⁸⁴. Pravila pămîntului, partea 6, cap. 1, paragraf 21, arată că „niciunul din pîriși nu este slobod să se lase după ce va începe pricina a să cerceta de judecată și nici că poate da apelația împotriva hotărîrii mării sale, preî înălțatului nostru domn”⁸⁵, iar în partea I cap. 7, paragraf 10” să cuprinde că care țigan să va cununa cu slobodă sau care slobodă să va cununa cu țigan, fără știrea stăpînului lor să se despartă, dar de să va dovedi că stăpînul lor au dat voe, știind, atunci să nu se mai despartă, ci să rămîie amîndoi slobodzi și să-i păgubească stăpînul lor”⁸⁶. La litera 92, paragraful 15 zice: „cînd părătul pentru prigoniri politicești să va chema și neviind, oprit de niciuna din întîmplările ce să arată mai sus la paragraful 14, nu va veni la judecată, judecătoria să-i dea soroc de 5 zile și cînd nice atunci făr de nici o pricină nu va veni, să-l orînduiască, lipsind, la cîte jeluiește pîritul”⁸⁷. Mai sînt și alte referiri la pravila pămîntului în problema sechestrului⁸⁸, a prescrierii prigonirilor⁸⁹, a daunelor provocate de unii asupra altora⁹⁰, epitropiilor⁹¹.

Deci chiar sudii erau judecați conform legislației pămîntene, care nu diferea cu mult de a țărilor europene care aveau consulate aici. De unde se vede că această instituție nu-și avea rostul la noi, ceea ce a și făcut ca să fie desființată prin Regulamentul Organic. Regulamentul Organic al Țării Românești stabilește că supușii străini sînt justițiabili de instanțele locale pentru pricinile lor cu indigenii și desființează orice instanță specială pentru

⁸⁰ Ibidem, f. 27.

⁸¹ Ibidem, nr. 1 060, f. 11.

⁸² Ibidem, nr. 1 038, f. 224v. — 225.

⁸³ Ibidem, nr. 1 039, f. 25v. — 26.

⁸⁴ Ibidem, nr. 1 048, f. 3v. — 4.

⁸⁵ Ibidem, nr. 1 052, f. 14.

⁸⁶ Ibidem, nr. 1 053, f. 136.

⁸⁷ Ibidem, nr. 1 059, f. 24.

⁸⁸ Ibidem, f. 10, 198 v.

⁸⁹ Ibidem, nr. 1 058, f. 65.

⁹⁰ Ibidem, nr. 1 059, f. 227.

⁹¹ Ibidem, nr. 1 050, f. 71.

asemenea cazuri, articolul 239 prevăzînd : „Toți locuitorii principatului sînt supuși fără deosebire da se judeca la judecă'oriile ce s-au întocmit, asemenea și toți străinii ce se află supț ocrotirea vericăreia puteri, pentru prigonirile ce vor avea cu pămîntenii”⁹². Desigur că străinii și protectoarele lor, consulatele, nu se vor mulțumi cu asemenea măsură și această problemă va continua să fie în discuție pînă la cîștigarea independenței țării.

Din perioada de 19 ani, cît a funcționat Departamentul Străinilor s-au păstrat între materialele de arhivă un număr de 25 condici, cuprinse în colecția „Manuscrise”, cu numerele 1037—1062. În condici se înregistrau toate pricinile și după ele se eliberau părților adevărînte. Dar, pe lingă materiale privind judecățile, se găsesc și documente privitoare la organizarea instituției, ca și altele de altă natură. Asupra acestora ne vom opri puțin. Sînt cîteva documente grecești referitoare la demersurile făcute în 1827 de Cimpianu pentru obținerea moștenirii din Rusia a lui Dimitrie Cantemir, ultimul descendent din familia domnului moldovean⁹³, ca și cîteva scrisorile acestuia, din anul 1811 către rudele din Moldova⁹⁴.

În 1823 domnul hotărăște în privința clăcașilor: pentru ziua de arătură ce sînt datori s-o facă, s-o facă ori primăvara ori toamna, iar nu fieșcare clăcaș să-i facă cîte o zi de arătură, că cei mai mulți oameni nu au fieșcare plugul lui, ci să întovărășesc cîte trei și cîte patru de fac un plug”, iar de nu are nevoie de arătură să ia de plug cîte 4 taleri pentru ziua de arătură, „plătînd acești bani toți oamenii cîți sînt întovărășiți la acel plug”. Mai hotărăște și în privința carului de lemne, iar găina de Crăciun și puilul de găină de Sinpetru să nu le ceară în bani, ci să le primească în natură⁹⁵. Dar își dă seama de abuzurile proprietarilor, care au tălmăcit hotărîrea „după a lor voință” și hotărăște, la 20 octombrie 1824, să anuleze această completare la pravila pămîntului, „cea întocmită din leat 1818”⁹⁶. Mai întîlnim hotărîrea domnului în privința protimisului⁹⁷, ca și pentru lungimea prăjinii pentru măsurat arăturile și viile — cea din vechime era de 18 palme și un pumn, după stîinjenul lui Șerban vodă, nu după cel al lui Constandin vodă — și hotărăște să se folosească tot prăjina de 18 palme și 1 pumn și tot după stîinjenul lui Șerban vodă, „însă de 2 stîinjeni și 2 palme și un pumn”, nu după al lui Constandin vodă⁹⁸.

La 18 ianuarie 1829 vedem pe Fraivlant tocmindu-se cu Filaret Apamia, năstăvnicul mănăstirii Cimpulung, ca să „facă din temelie” mănăstirea pentru 50.000 de taleri⁹⁹.

Acestea ar fi problemele mai importante pe care le întîlnim în condicile Departamentului Streinelor Pricini, instituție al cărei rol în viața politică a Țării Românești și mai ales în relațiile statului cu supușii străini și cu reprezentantele marilor puteri europene se cuvine a fi scos în evidență¹⁰⁰.

⁹² Paul Negulescu și George Alexianu, *Colecțiunea vechilor legiuri administrative. Regulamentele Organice ale Valahiei și Moldovei*, vol. I, București, 1944, p. 109.

⁹³ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 1047, f. 2—4, 5, 6—6v.; nr. 1052, f. 22.

⁹⁴ Ibidem, nr. 1037, f. 119—122.

⁹⁵ Ibidem, f. 20.

⁹⁶ Ibidem, f. 21.

⁹⁷ Ibidem, f. 21—21v.

⁹⁸ Ibidem, f. 22.

⁹⁹ Ibidem, f. 50v. — 51.

¹⁰⁰ Despre importanța acestei instituții vezi și V. A. Urechia, *Justiția...*, p. 290—291.

RÉSUMÉ

Au commencement du XIXème siècle en Moldavie et en Valachie on a fondé une institution spéciale: La Chancellerie des Affaires Étrangères, dont la compétence était de juger les conflits entre les sujets étrangers et les autochtones. En même temps, cette institution était un médiateur entre les Consulats — comme représentants des grands états européens — et l'administration de la Principauté. L'auteur de cet article nous présente l'évolution de cette institution en Valachie: la fondation, l'activité, ses chefs et ses employés, jusqu'à 1831, quand l'institution a été supprimée par le Règlement Organique. L'auteur a trouvé ses informations surtout dans les registres des décisions judiciaires et dans d'autres documents concernant l'activité de cette institution.

PRÉCIS

At the beginning of the 19th century both in Moldavia and Wallachia a special institution was founded: the Chancellorship for Foreign Affairs. Its main task was to judge the conflicts between the foreign subjects and the natives. This new institution also functioned as an intermediate between the Consulates — representatives of the great European Powers — and the Principality's authorities. The author of this article deals with the evolution of this institution in Wallachia: foundation, activity, leaders and employees — until 1831, when it was cancelled by the Organic Rule. The data are taken mainly from registers of sentences, as well as from other documents concerning the activity of this institution.